

STM075:00/2011

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi alkoholilain kokonaisuudistukseksi

Ensi ja turvakotien liitto on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen lastensuojelun kansalaisjärjestö, jonka sääntömääräinen yhteiskunnallinen tehtävä on puolustaa lapsen etua, turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen, tukea vanhemmuutta sekä ehkäistä perheväkivaltaa. Ensi- ja turvakotien liiton valtakunnallinen Pidä kiinni® -hoitojärjestelmä pitää sisällään 6 päihdeongelmaisten, raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden kuntoutukseen erikoistunutta ensikotia (Helsinki, Espoo, Turku, Kokkola, Rovaniemi, Kuopio), 7 avopalveluyksikköä (edellisten lisäksi Jyväskylä) ja keskusjärjestön kehittämis- ja koordinaatiotyön toiminnan tueksi ja laadun varmistamiseksi. Pidä kiinni® -hoitojärjestelmän tavoitteena on ehkäistä ja minimoida sikiövaurioita tukemalla äidin päihdeettömyyttä raskauden aikana ja jatkaa vanhempien päihdekuntoutusta vauvan syntymän jälkeen. Hoitojärjestelmä on valtakunnallinen vaativan erityistason palvelu.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää mahdollisuudesta lausua tästä luonnoksesta. On erittäin tärkeää, että lausunnot otetaan lainvalmistelussa huomioon, sillä lausuttavana olevassa luonnoksessa on hyvin huolestuttavalla tavalla ohitettu ehdotettujen uudistusten vaikutukset niin terveyteen kuin kansantalouteenkin.

Yksityiskohtaisia huomioita ja konkreettisia muutosehdotuksia luonnokseen on esitetty sekä päihdehuollon valtakunnallisen yhteistyöryhmä PÄIVYTiin että ehkäisevän päihdetyön järjestöverkoston lausunnoissa, joissa Ensi- ja turvakotien liitto on mukana. Niiden lisäksi haluamme erityisesti painottaa kahta olennaista seikkaa:

1. Luonnos on vastoin kansallisia sosiaali- ja terveystaloudellisia tavoitteita ja kansainvälisten järjestöjen suosituksia

Kuten luonnoksessa todetaan, sosiaali ja terveystalouteen kuluva alkoholin kulutus on varsinkin tarkoitettu on vähentää alkoholin käyttäjilleen, heidän läheisilleen, muille ihmisille ja yhteiskunnalle aiheuttamia ongelmia ja haittoja. Luonnoksessa kuvataan, kuinka alkoholin kokonaiskulutus lisääntyi vuoden 1995 alkoholilain tultua voimaan ja kiihtyi 2004, jolloin alkoholiveroa alennettiin ja matkustajatuonti EU-maista vapautettiin. Alkoholin kulutuksen lisääntymisen haittoja avataan luonnoksessa monesta näkökulmasta, esimerkkien ja tilastojen valossa. Lisäksi todetaan, että

WHO:n ja OECD:n uusimpien suositusten mukaan haittojen vähentämiseksi tarvitaan toimia, jotka kohdentuvat koko väestöön, mm. alkoholin saatavuuden rajoitukset.

Edelleen luonnoksessa pohditaan myös muita alkoholin kulutusta ja haittoja vähentäviä keinoja kuin saatavuuden rajoittamista, mutta todetaan, ettei niiden tehokkuus ole samaa luokkaa. Kaiken tämän jälkeen luonnoksessa kuitenkin ehdotetaan alkoholin saatavuuden lisäämistä: merkittävin uudistus olisi entistä väkevämpien alkoholijuomien tuominen Alkon myynnistä laajempaan kauppojen, kioskien ja huoltamoiden vähittäismyyntiin. Sille ei esitetä yhtään ihmisten sosiaaliseen hyvinvointiin tai terveyteen liittyvää perustetta – koko aiemmin avattu tieto jätetään lakiehdotuksessa huomiotta. Sen sijaan todetaan, että empiirisen ja teoreettisen tiedon perusteella on varmaa, että muutos vaikuttaisi negatiivisesti väestön sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen. Yksittäisenä lauseena mainitaan, että alkoholin saatavuuden lisäämisen aiheuttamia vaikutuksia pyrittäisiin ehkäisemään tehostamalla kaikkia alkoholilainsäädännölle vaihtoehtoisia ja sitä tukevia keinoja. Tälle ei kuitenkaan esitetä sen enempää konkreettisia keinoja, toteuttamissuunnitelmaa kuin resurssijakaan.

Yksi hallituksen keskeisistä sosiaali- ja terveystaloudellisista tavoitteista on hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen. Luonnoksessa arvioidaan, että eri väestöryhmien terveyden eriarvoisuus lisääntyisi todennäköisesti esityksen johdosta. Lisäksi tuodaan esille, että hallituksen tasa-arvo-ohjelman toteutus vaikeutuisi merkittävästi, sillä sen tavoitteena on muun muassa parantaa miesten hyvinvointia ja terveyttä ja vähentää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää välttämättömänä, että kansanterveydellisiä ja ihmisten sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä tavoitteita, jotka esityksessä hyvin analysoidaan ja tunnistetaan, eivät näin räikeällä tavalla tule alistetuksi elinkeinopoliittisille tavoitteille. Pidämme välttämättömänä, että esitystä korjataan sosiaali- ja terveystaloudelliset tavoitteet paremmin huomioon ottavaksi tai minimissään niin, että laista tehdään määräaikainen, johon sidotaan sen kansanterveydellisten ja lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. On ennakoitavissa, että yhteiskunnan kannalta esityksen vaikutukset tulevat olemaan erittäin kalliit.

Ensi- ja turvakotien liitto kysyy huolestuneena, miten hallitus voi antaa esityksen, joka on näin vakavasti vastoin sosiaali- ja terveystaloudellisia tavoitteita, tutkimusten tuottamaa tietoa ja kansainvälisten järjestöjen suosituksia.

2. Esitysluonnos on lapsen edun vastainen

Lapsivaikutusten arviointi perustuu lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jonka mukaan lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa ja muussa toiminnassa. Lapsen edun huomioonottaminen edellyttää, että päätöksentekoa ja toimintaa arvioidaan yksittäisten lasten, lapsiryhmien sekä

yleensä lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta. Hallitus edistää lapsivaikutusten arvioinnin kehittämistä ja levittämistä osana yhtä kärkihankettaan.

Tässä esitysluonnoksessa lapsivaikutusten arviointi on jäänyt varsin ohueksi, mutta sellaisenaankin se nostaa esiin seikkoja, jotka osoittavat esitysluonnoksen olevan vakavasti lapsen edun vastainen.

Luonnoksessa arvioidaan, että alkoholijuomien saatavuus ja markkinointi myös lapsille lisääntyisivät ja yleisimmin kaupan olevat alkoholijuomat samalla väkevöityisivät. Vaikka luvanvaraisessa myynnissä valvotaan varsinaista lapsille myyntiä hyvin, lasten mahdollisuudet hankkia muulla tavoin esimerkiksi uusia alkoholijuomasekoituksia paransivat merkittävästi. Lasten alkoholinkäytön aleneva trendi voisi vähintään pysähtyä.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää äärimmäisen hälyttävänä arvioitua riskiä, että alkoholin aiheuttamia terveyshaittoja ei pidetä enää tulevaisuudessa kansanterveysasiana, vaan yksilöiden omana ja itse hankittuna ongelmana. Alkoholiriippuvaisten ja suurkuluttajien oman vastuun korostaminen vaikuttaisi vakavasti heidän puolisoitensa, lastensa ja muiden läheistensä asemaan yhteiskunnassa ja myös näiden ihmisten saamaan palveluun tulevaisuudessa. Hoitamattomien päihdeongelmien inhimilliset ja kustannukselliset haitat ovat jo tällä hetkellä erittäin suuret ja niitä ei tule entisestään hallituksen aktiivisin toimin kasvattaa.

Ensi- ja turvakotien liitto nostaa esiin, että äidin päihteidenkäyttö on yleisin syy pienten lasten huostaanottoihin Suomessa. Tälläkin hetkellä Suomessa joka neljäs lapsi kärsii jollain tavoin äitinsä tai isänsä päihteiden käytöstä. Päihteet vaarantavat myös syntyvän vauvan kehityksen. Vuosittain 3600-6000 sikiön kehitys on vaarassa päihteiden takia. Pelkästään alkoholin eriasteisesti vaurioittamia lapsia syntyy vuodessa noin 600. Näiden vaurioiden estämiseksi ja vähentämiseksi Ensi- ja turvakotien liitto pitää yllä Pidä kiinni- hoitojärjestelmää.

Ensi- ja turvakotien liitto esittää, että alkoholin vähittäismyynnin laajentaminen monenlaisin menetelmin tuotettuihin ja entistä väkevämpiin alkoholijuomiin poistetaan esityksestä lapsen edun vastaisena.

Helsingissä 16.1.2017

Riitta Särkelä
pääsihteeri
Ensi- ja turvakotien liitto ry

Sari Laaksonen
Kehitysjohdaja